

Lichenologische literatuur 1987-1990

A. Aptroot

Op herhaald verzoek is hier een overzicht van recente literatuur die van belang is voor Nederlandse lichenologen. Publicaties in Buxbaumiella zijn in deze lijst niet opgenomen. Het ligt in de bedoeling de rubriek te continueren. Ideeën en overdrukken zijn welkom, vooral van publicaties in niet-lichenologische tijdschriften.

- Alstrup, V. 1986. Lavslægter *Peltigera* i Danmark og på Faeroerne. Flora og Fauna 92: 21-29.
Met tekeningen van de onderzijde van 15 soorten.
- Alstrup, V. & Sjøchting, U. 1989. Checkliste og Status over Danmarks Laver. Nordisk Lichenologisk Forening. 44 pp.
De Deense checklist, verkrijgbaar voor DK 50 (giro 8505004, NLK, Kopenhagen).
- Aptroot, A. 1990. Veranderingen in de epifytenflora van de provincie Utrecht over de periode 1984-1989. Rapport Bureau Milieuinventarisatie Provincie Utrecht 4.
- Aptroot, A. 1990. Korstmossentabel naar veldkenmerken. Veldgids 4 van de Stichting uitgeverij KNNV. Tevens uitgekomen bij de Jeugdbondsuitgeverij. 40 pp.
Een eenvoudige tabel voor de ruim honderd algemeenste soorten lichenen. Deze tabel is een voorloper van een KNNV Veldgids met behalve tabellen ook beschrijvingen en foto's van iets meer soorten, dus opmerkingen, vooral van beginners, zijn welkom.
- Aptroot, A. 1990. Biomonitoring met korstmossen in het NHD. PWN Nieuwsbrief 7: 37-39.
- Arvidsson, L., Lindström, M., Muhr, L.-E., Ståhl, B. & Wall, S. 1988. Lavfloran i Näverkärrskogen i Bohuslän. Svensk Bot. Tidskr. 82: 167-192.
Met veel kleurenfoto's van korsten.
- Asperges, M. 1990. Les macrolichens sur les terrils de Genk (Winterslag) et As (Waterschei). Verh. Kon. Belg. Bot. Ver. 12: 127-134.
- Bakker, A.J. de 1987. *Physcia stellaris* in Nederland. Gorteria 13: 210-216.
Over een zich uitbreidende, nitrofiële soort. Met verspreidingskaartje.
- Bakker, A.J. de, Dobben, H.F. van, Keurs, W.J. ter & Meelis, E. 1987. Terugkeer van epifytische korstmossen in Zuid-Holland. Landschap 1987 (1): 4-18.
- Bakker, A.J. de 1988. Monitoring van epifytische korstmossen in 1987. RIN-rapport 88/57.
- Bakker, A.J. de 1989. Monitoring van epifytische korstmossen in 1988. RIN-rapport 89/44.
- Bakker, A.J. de 1989. Korstmossen op bomen terug van weggeweest. Natura 86: 160-162.
- Bakker, A.J. de & Dobben, H.F. van 1988. Effecten van ammoniakemissie op epifytische korstmossen. RIN-rapport 88/35.
- Brand, A.M., Aptroot, A., Bakker, A.J. de & Dobben, H.F. van 1988. Standaardlijst van de Nederlandse korstmossen. KNNV-Wetenschappelijke mededeling 188: 1-68.
De langverwachte Nederlandse checklist.

- Bremer, P. 1990. Onderzoek naar de epifytische korstmossflora in de provincie Flevoland en de indicatiewaarde voor luchtkwaliteit en natuurbehoud. Rapport 88062, L, B & P, Bureau voor landschapsoecologisch onderzoek b.v. 90 p. Een keurig doch op details wat slordig rapport met erg veel cijfercodes (boomsoort 6; milieu 3). Het aantal veldgegevens is niet groot: dit maakt een vergelijking met andere gebieden moeilijk. Op ongeveer 100 opnamepunten werden in totaal ongeveer 1100 gegevens verzameld (ter vergelijking: in Utrecht 2500 en 20000).
- Breus, O. 1990. Die Flechtengattung *Catapyrenium* (*Verrucariaceae*) in Europa. Stapfia 23: 1-172.
Langverwachte monografie; enkele aanvullingen in Linzer biol. Beitr. 22: 69-80 (1990).
- Brightman, F. (ed.) New, rare and interesting British lichen records. British Lichen Society Bulletin: elk nummer.
Nuttig om te volgen om zodoende op ideeën te komen.
- Clauzade, G., Diederich, P. & Roux, C. 1989. Nelikeniĝintaj fungoj likenoĝaj. Bull. Soc. Linn. Provence, No. spec. 1.
Sleutels tot alle lichenparasieten op de wereld (in esperanto).
- Clauzade, G. & Roux, C. 1987. Likenoj de Okcidenta Eŭropo supplementa 2a. Bull. Soc. Bot. Centre-Ouest. 18: 177-214.
Het tweede deel met aanvullingen op de esperanto-flora (1985).
- Clauzade, G. & Roux, C. 1989. Likenoj de Okcidenta Eŭropo supplementa 3a. Bull. Soc. Linn. Provence 40: 73-110.
Opgaven van twee dubieuze *Acarospora*-soorten voor Nederland (uit Budel).
- Coppins, B.J. 1987. The genus *Vezdaea* in the British Isles. Lichenologist 19: 167-177.
Sleutel tot dit, ook in Nederland algemene, groepje onduidelijke korsten.
- Coppins, B.J. 1988. Notes on the genus *Arthopyrenia* in the British Isles. Lichenologist 20: 305-327. Met sleutel.
- Coppins, B.J. 1989. *Rinodina griseosoralifera*, a new corticolous sorediate lichen from Western Europe. Lichenologist 21: 169-172.
Een soort om op te letten.
- Coppins, B.J. 1989. Notes on the *Arthoniaceae* in the British Isles. Lichenologist 21: 195-216.
Onze *Arthonia exilis* moet voortaan *Arthonia leucodontis* heten.
- Coppins, B.J. 1989. On some species of *Catillaria* s.lat. and *Halecania* in the British Isles. Lichenologist 21: 217-228.
- David, J.C. & Hawksworth, D.L. 1989. *Lauderlindsaya*, a new genus in the Verrucariales for *Sphaerulina chlorococca*. Sydowia 41: 108-121.
Een afwijkende mening over een soort die ik als een korstmoss beschouw en die hier gelijk wordt gesteld aan de peritheciën van *Normandina pulchella*!
- Diederich, P. 1990. Les lichens épiphytiques et leurs champignons lichénicoles (macrolichens exceptés) du Luxembourg. Travaux Scientifiques du Musée National d'Histoire Naturelle de Luxembourg XIV & XVI.
Bevat kritische sleutels tot allerlei korsten, met kaartjes van de verspreiding in Luxemburg. Er bestaat ook een proefschriftversie die meer informatie bevat.
- Dijk, H.W.J. van 1989. Epifytische korstmossen, zure regen en ammoniak. Rapport Provincie Overijssel.
Een rommelig rapport, waarin een vermeende sterke achteruitgang van *Lecanora conizaoides* wordt gesignaleerd, die niet door ander onderzoek wordt bevestigd.

- Dobben, H.F. van 1987. Effecten van ammoniak op epifytische korstmossen.
In: Boxman, A.W. & Geelen, J.F.M. (red.) 1987. Acute en chronische effecten van NH_3 (en NH_4^+) op levende organismen: pp. 52-61.
- Dobben, H.F. van 1988. Onderzoek naar de relatie tussen epifytische korstmossen en luchtverontreiniging in Nederland. *Kruipnieuws* 1988: 24-27.
- Dobben, H.F. van 1990. Effecten van luchtverontreiniging op korstmossen, resultaten van meerjarige studies. *De levende natuur* 1990: 179-183.
Dit is een lichenologische bijdrage in het themanummer Biomonitoring. Het geeft een goed overzicht van het gebruik van korstmossen voor dat doel in Nederland.
- Egan, R.S. 1987. A fifth checklist of the Lichen forming, Lichenicolous and allied fungi of the continental United States and Canada. *Bryologist* 90: 77-173.
De Amerikaanse checklist met veel nieuwe taxonomie, ook voor Nederlandse soorten, bijv. *Anisomeridium nyssaegenum* voor *Arthopyrenia juistensis*, *Pyrenocollema halodytes* voor *Arthopyrenia sublitoralis* en combinaties in *Tuckermannopsis* voor de *Cetraria chlorophylla* groep. Er verschijnen regelmatig aanvullingen in de *Bryologist*.
- Eriksson, O.E. 1989. NaClO, sodium hypochlorite, a powerful agent in studies of ascospore morphology. *Systema Ascomycetum* 8: 29-58.
In bleekwater vertonen complexe sporen structuren die anders onzichtbaar zijn.
- Eriksson, O.E. & Hawksworth, D.L. 1989. Outline of the ascomycetes - 1989. *Systema Ascomycetum* 8: 119-318.
Het laatste van de jaarlijkse overzichten van de classificatie van fungi inclusief lichenen als volgens de samenstellers. De ontwikkelingen gaan snel.
- Ewijk, T. van 1990. Een nieuw begin. *Grasduinen* 1990 (1): 2-11.
Meer dan de helft van de bijschriften van de slecht afgedrukte foto's bevat onjuiste informatie. De meeste korstmossennamen zijn fout. Dit is geheel te wijten aan de uitgever, want de fotograaf heeft alle dia's aan mij laten zien om ze te determineren.
- Foucard, T. 1991. Svensk skorplavs flora. Interpublishing, Taptogatan 4, 11528 Stockholm, Zweden, ISBN 91-86448-27-7. 306 pp. en 345 foto's.
Dit boek geeft tabellen, maar vooral ook zwart-wit-foto's van heel veel korstvormige lichenen. Het is als controle na microscopische determinaties zeer bruikbaar, vooral voor groepen als *Aspicilia* of *Caloplaca*, waar niet veel microscopische variatie in zit.
- Gilbert, O.L. 1990. The lichen flora of urban wasteland. *Lichenologist* 22: 87-101.
In Engeland is veel te vinden; helaas zijn onze steden niet zo'n puinhoop.
- Gucht, K. van der & Hoffmann, M. 1989. Luchtvervuiling in de Gentse kanaalzone gemeten aan de hand van korstmossen. *Leefmilieu* 1989 (3): 66-72.
- Gucht, K. van der & Hoffmann, M. 1990. The impact of air pollution on the occurrence of corticolous and saxicolous lichens in the industrial area north of Ghent (Belgium). *Verh. Kon. Belg. Bot. Ver.* 12: 111-126.
- Guillitte, O., Brabant, B. de & Gasia, M.C. 1990. Use of mosses and lichens for the evaluation of the radioactive fallout, deposits and flows under forest-cover. *Verh. Kon. Belg. Bot. Ver.* 12: 89-99.
Onderzoek in België en Luxemburg naar de gevolgen van Tsjernobyl.
- Hale, M.E. & Fletcher, A. 1990. *Rimelia*, a new lichen genus. *Bryologist* 93: 23-29.
Hierin ook onze *Parmelia reticulata*.
- Hawksworth, D.L. & Ahti, T. 1990. A bibliographic guide to the lichen floras of the world

- (second edition). *Lichenologist* 22: 1-78.
Ruim overzicht, voor Nederland worden 6 werkjes vermeld.
- Hawksworth, D.L. & David, J.C. 1988. Family names. *Index of Fungi Supplement*.
Een kritisch overzicht, dat nog heel wat veranderingen tot gevolg zal hebben.
- Herk, C.M. van 1990. Epifytische korstmossen in de provincies Drente, Overijssel en Gelderland. *Rapport Provincie Overijssel*.
Hierin wordt uitgebreid ingegaan op een gewijzigde methodiek.
- Jacobsen, P. 1987. Liste der in Schleswig-Holstein gefundene Flechtenarten.
Kieler Notizen 19: 45-84. Met een aanvulling in *Graphis scripta* 2: 83-85 (1989).
- Jacobsen, P. 1990. *Epigloea bactrospora* found in Denmark and Schleswig-Holstein. *Graphis scripta* 3: 19-20.
Deze soort komt voor op de helft (!) van de onderzochte kolonies geleialgen.
- Jacobsen, P. & Coppins, B.J. 1989. On the identity of some "endemic" North German lichens. *Nova Hedwigia* 49: 255-273.
Bevat diverse soorten waar we eens op moeten letten.
- Jacques, E. 1990. A stabilized ethanolic Pd-reagent in lichenology. *Verh. Kon. Belg. Bot. Ver.* 12: 148-150.
Een nieuw, nogal technisch recept.
- Kärnefelt, I. 1989. Morphology and Phylogeny in the *Teloschistales*.
Cryptogamic Botany 1: 147-203.
Een overzicht met veel kleurenfoto's.
- Ketner-Oostra, R. 1989. Lichenen en mossen in de duinen van Terschelling.
RIN-rapport 89/7.
Bevat geen verrassingen.
- Knaap, W.O. van der & Dobben, H.F. van 1987. Veranderingen in de epiphytenflora van Rijnmond sinds 1972. *RIN-rapport 87/1*.
Hierbij bestaan ook nog twee bijlagen met verspreidingskaartjes.
- Laundon, J.R. 1989. The species of *Lepruloma* - the name for the *Lepraria membranacea* group. *Lichenologist* 26: 1-22.
Heeft geleid tot de herkenning in Nederland van *Lepraria lobificans*.
- Lumbsch, H.T. 1989. Die holarktischen Vertreter der Flechtengattung *Diploschistes*. *Journ. Hattori Bot. Lab.* 66: 133-196.
Een gedegen monografie.
- Mayrhofer, M. 1988. Studien über die saxicolen Arten der Flechtengattung *Lecania* in Europa. *Bibl. Lich.* 28.
Omstreden monografie; heeft geleid tot een nadere beschouwing van onze *Lecania*'s.
- Nimis, P.L. & Poelt, J. 1987. The lichens and lichenicolous fungi of Sardinia (Italy). *Studia geobotanica* 7 suppl. 1.
Bevat een schat aan gegevens over allerlei soorten, maar geen sleutels.
- Ott, S. 1987. Reproductive strategies in lichens. *Bibl. Lich.* 25: 81-93.
In dit op Schiermonnikoog uitgevoerde onderzoek wordt beweerd, dat *Xanthoria parietina* zou kiemen op *Physcia tenella* en vervolgens de algen over zou nemen. Dit wordt geïllustreerd met foto's van *Xanthoria polycarpa*, die dan zogenaamd een overgangsvorm tussen de *Physcia* en de *Xanthoria* voorstelt. De aanwezigheid van *Physcia* wordt nooit positief (bijv. chemisch) aangetoond.
- Ott, S. 1987. Die Besiedlung von Sanddünen durch Flechten. *Nova Hedwigia* 45: 53-81.
Ook werk van Schiermonnikoog.
- Rambold, G. 1989. A monograph of the saxicolous lecideoid lichens of Australia.

Bibl. Lich. 34.

Van belang voor de systematiek van deze wijd verbreide soorten. Onze *Lecidea erratica* wordt bijv. in *Micarea* geplaatst.

Roos, R. & Vintges, V. (eds.) 1991. Het milieu van de natuur. Herkennen van verzuring, vermisting en verdroging in de natuur. Stichting Natuur en Milieu, Utrecht.

Hierin staat een stukje over korstmossen door Arjan de Bakker en een gedeelte van de korstmossentabel van André Aptroot, iets bewerkt en met een gezamenlijk voorstel voor Nederlandse namen voor een aantal algemene schorsbewonende korstmossen.

Sansen, U. & Deronde, L. 1990. Lichenometry of *Lecanora muralis* as a method for an air pollution survey by school children. Verh. Kon. Belg. Bot. Ver. 12: 100-110.

Scheidegger, C.M. 1988. Beiträge zu einer Revision gesteinsbewohnenden Sippen der Flechtengattung *Buellia* in Europa. Diss., Bern.

Een chemotaxonomische benadering.

Sérusiaux, E. 1989. Liste rouge des macrolichens dans la Communauté Européenne. Centre de Recherches sur les Lichens, Liège.

Op deze rode lijst staan zelfs nog 3 soorten die in Nederland voorkomen: *Cetraria sepincola*, *Cladonia fragilissima* en *Usnea articulata*.

Sérusiaux, E. 1990. Liste préliminaire des lichens et champignons lichénicoles des rochers et éboulis des affleurements du Salmien (Belgique, région de Vielsalm). Verh. Kon. Belg. Bot. Ver. 12: 135-147.

Sloof, J.E. 1990. Metaalbelasting goed in kaart gebracht door korstmossen. NRC 17-4, over artikel in Delft integraal, 1990.

Zware metalen-onderzoek d.m.v. lichenen.

Stenroos, S. 1989. Taxonomy of the *Cladonia coccifera* group. 1. Ann. Bot. Fennici 26: 157-168.

Samen met enkele andere artikelen worden enkele aspecten van de rode *Cladonia*'s behandeld. Helaas geen echte monografie.

Het Nederlandse materiaal behoort (allemaal?) tot *Cladonia diversa*.

Stoltenkamp, H. 1990. Mossen en korstmossen op stenen in Denekamp.

Natura 87: 112-114.

Thor, G. 1988. *Caloplaca lucifuga*: A new lichen species from Europe.

Lichenologist 20: 175-179.

Een soredieuze korst om op te letten: door mij al in de Vogezen gevonden.

Triebel, D. 1989. Lecideicole Ascomyceten. Bibl. Lich. 35.

Een revisie van deze licheenparasieten met veel nieuwe namen.

de Vos, M. 1988. Te vinden op niks-bijzondere plekjes. Natuurbehoud, 1988: 110-111.

Met foto's uit het buitenland wordt de indruk gewekt dat het goed gaat met de Nederlandse lichenen.

Wirth, V. 1987. Die Flechten Baden-Württembergs. Ulmer, Stuttgart.

Last but not least: dit boek bevat de mooiste kleurenfoto's van lichenen die ooit gepubliceerd zijn. Tezamen met de Flechtenflora van Wirth (Ulmer taschenbuch 1062) en de Standaardlijst (Brand et al.) is het hiermee heel goed mogelijk om de meeste Nederlandse korstmossen te determineren.